Stan Hodister - Verbond VOS

Pacifistisch dichter onder de bommen van Mortsel

Locatie, voorstel: Kerkstraat, vlakbij Liersesteenweg

Jeugdjaren

Stan Hodister werd in 1876 geboren in Antwerpen. Hij werd wees op zijn veertiende en ging als arbeider, o.a. schoenlapper, aan het werk.

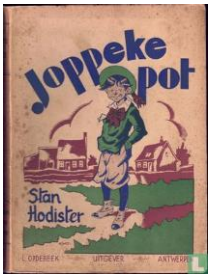

Het is aannemelijk te veronderstellen dat hij zijn jeugdjaren later verwerkte in het kinderboek *Joppeke Pot (1940),* waarover in In *Boekengids,* 1943 een waarderende bijdrage verscheen (mét een morele waarschuwing): 'Schrijver verhaalt de kinder- en jeugdjaren van Joppeke, 'n Borgerhoutsche weesjongen, 'n eerste-klasrakker uit de jaren 1880. ... De karakters ... zijn goed geteekend en volgehouden tot het einde. ... Om wille van sommige min paedagogische bladzijden vinden we het boek minder geschikt voor kinderen onder de 14 jaar.'

Militair aan het front

Op zijn twintigste werd hij, na loteling, beroepsmilitair, waardoor hij na de krijgsverrichtingen in 1914 geïnterneerd werd in Nederland. Dat kamp Harderwijk ontvluchtte hij op 23 juli 1915 om zich bij de frontsoldaten te voegen als onderofficier in de artillerie.
Achteraf werden ook echtgenote Chlotilde en dochter Angèle via Nederland naar het onbezette deel van België gesmokkeld en in het Franse Gravelines gehuisvest.

Literaire initiatieven tijdens de Eerste Wereldoorlog

Voor de soldaten organiseerde hij Vlaamse lied- en poëzieavonden, waarvoor hijzelf gedichten schreef, al verbood de militaire perscontrole dit strijdgedicht uit 1917 wegens opruiende taal:

Mijn Vlaandren,
Hoe lang nog zult gij lijden?
Wanneer gloort ook voor u de dageraad,
Dat gij zult zijn als elke vrije staat
En u in rust en voorspoed zult verblijden. [....]

De scheefgetrokken taaltoestanden in het Belgische leger lokten bij hem protest uit, maar hij bleef als flamingant, met een romantische blik gericht op het verleden, trouw aan België. Zo bekritiseerde hij het initiatief van de Duitse bezetter om de Gentse universiteit te vervlaamsen.
Als medewerker van de fronterskrant *Ons Vaderland* (bedoeld werd daarmee Vlaanderen) leerde hij Renaat de Rudder (1897-1917) kennen, die wegens een vlugschrift over een verboden 11-juli-viering gevangenisstraf opliep en daarna aan het front gewond werd en bezweek. Aan hem droeg Hodister later het '*vriendelijke, met eenvoudige verzen*-'bundeltje *Een tuiltje late bloemen* (1935) op.
Nog tijdens de oorlog, in november-december 1917, schreef hij het toneelstuk *Gebroeders Van Raemdonck*. De sergeanten Eduard en Frans waren zijn vrienden en sneuvelden eerder dat jaar,

op 26 maart 1917 te Steenstrate, naar men zegt 'in elkaars armen', gebaseerd op de vondst van hun lichamen, dagen later in het niemandsland.
Dat symbool van broederliefde groeide uit tot een icoon van de Vlaamse beweging, mede door een pentekening van Joe English. Hun stoffelijke resten werden herhaaldelijk herbegraven en vonden uiteindelijk een laatste rustplaats in de crypte van de IJzertoren. Verschillende gemeenten, waaronder Edegem, huldigden de gesneuvelde broers met een straatnaam.
De Frontbeweging mondde na de wapenstilstand uit tot een flamingantische, maar vooral ook antimilitaristische strekking; dat kreeg o.a. vorm in het Verbond VOS (Vlaamse Oud-Strijders). Met een gedenkplaat voor medestichter Jozef Rombouts, aan de Liersesteenweg 86, is het VOS trouwens present in Mortsel.[1]
Het Verbond, vandaag 'Voor Vlaanderen en vrede', was meer dan een vereniging van kameraden, het wilde een sociaal-culturele werking zijn tot ontplooiing van de Vlamingen, als individu en gemeenschap. De strijd werd gedeeltelijk op straat uitgevochten. d. Na interne spanningen leefde de vereniging vanaf 1930 opnieuw op, vooral door haar antimilitarisme – al liet ze na 10 mei 1940 het principiële pacifisme varen, terwijl de banden met het collaborerende VNV aan intensiteit wonnen.

Actief voor het VOS - Protest

In 1922 kreeg Hodister een militair pensioen en verwierf hij een inkomen uit een zelfstandige koffiehandel (tot 1933). Hij bleef meewerken aan talrijke Vlaamsgezinde bladen en sympathiseerde met de Frontpartij. Tot op hoge leeftijd was hij literair actief met toneelwerk, proza en gelegenheidsverzen, zoals ze ook in het weekblad van VOS verschenen.
Er ontstond een populaire VOS-formule van **Stan Hodister-avonden**, met eigen poëzie en met muziek uit het Vlaamse repertoire. De militante stijl klinkt door in de vele uitroeptekens in dit gelegenheidsgedicht (1935; VOS-krant):

> ***Eer Vlaanderen vergaat …***
> *Eer Vlaanderen vergaat:*
> *slaat door!*
> *Doet als Klauwaerts!*
> *niet als lauwaerts!*
> *Mannen kennen dwang noch juk!*
> *Wreekt de schande!*
> *Breekt de banden*
> *met een ruk!*
> *Mannen kunnen winnend vechten!*
> *Mannen vragen om geen rechten!*
> *Rechten vraagt of krijgt men niet!*
> *Wie als vrijman werd geboren*
> *en z'n rechten heeft verloren*
> *Neemt ze!*
> *Kruipend gaat het niet!*

Het is een sprekend detail voor zijn engagement dat hij geen honorarium vroeg aan Vlaamse en antimilitaristische kringen, enkel reis- en verblijfkosten.

Een huldeavond in Mortsel in 1941 met beeldhouwer Floris De Cuijper

Ter gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag organiseerde het Kunstenaarsgild, kern Mortsel en randgemeenten, op 29 december 1941 een huldeavond in Luithagen; ook onder de bezetting werd er 'geleefd' en stopte men niet met de gewoonte kunstzinnige avonden te organiseren.

[1] Dit kan de verantwoording zijn om vlakbij de nutskast Kerkstraat/Liersesteenweg te bekleden.

Floris De Cuijper huldigde Stan Hodister met een borstbeeld (vandaag in het Letterenhuis), terwijl de dichter die avond een tekst ter ere van de beeldhouwer creëerde.

(voorlopige illustratie)
Buste door Floris De Cuijper (1941) (AMVC)

Ergens dolen in de velden

Ergens dolen in de velden! ....
Och! ... Ik droom er jaren van! ...
Ergens waar geen menschenstoornis
Me nog ooit bereiken kan ...

Ergens waar de dauwe perelt
Op een ongeschonden blom
En in 't morgenure glinstert
Bij het klimmen van de zon ...

Ergens waar het stille ruischen
Van de zoele wind me streelt
En de zonne met heur warmte
Elke blommen en plant bedeelt ...

Ergens waar alleen een vogel
't eeuwige stille zwijgen stoort,
Waar het harte, waar de ziele
Ook die stille stilte hoort.

Ergens waar alleen het schoone,
Waar alleen de schepping boeit,
Ergens waar naast wilde grootheid
Ook ... miskende eenvoud bloeit ...

Ach! ... Ik zou het heerlijk, vinden !
't Heerlijkst van een menschenlot!
'k Zou me daar zo innig voelen,
Innig en .. zoo bij mijn God !

18 juli 1941

De manuscripten van het Letterenhuis omvatten meer dan 150 gedichten.

Het bombardement van 1943

Na enkele omzwervingen kwam Stan met zijn echtgenote in de Lindenlei 46 wonen, daarna in Fortstraat 29; na een tijdje in Hove te hebben verbleven woonde hij opnieuw in de Lindenlei, nu in nr. 33 (een houten woning die via een pad bereikbaar was, wat je ook vandaag in deze lei nog kan opmerken). Samen met huisnummer 35 werd het vernield.
Zijn getuigenis van het bombardement is een typoscript zonder overdreven literaire opsmuk:

> *'Het gebeurde dus op Maandag 5 april.*
> *De dag was schoon. Van in den vroegen morgen speelde de zon in de jonge twijgen [...]. Na den middag zouden wij, mijn vrouw en ik, ons gewoon rustje nemen. Mijne vrouw koos een ligplaats in den tuin [...]. Ik ging tot op het verdiep om daar een plaatsje te kiezen in onze gewone slaapkamer.*
> *Plots werd ik opgeschrikt door een verschrikkelijke ontploffing die, schijnbaar, zich in onze onmiddellijke buurt voordeed. Ik wipte op en wilde naar beneden, doch bij de trapleuning gekomen, stond ik reeds vlak voor mijne vrouw, die aangestormd kwam.*

Haar oogen puilden uit, haar haren hingen wild om het wezen [= het gezicht]. Het wezen zelf was doorgroefd met zwart stof en bloedveegen. Op haar geroep maande ik haar kalm naar beneden te gaan doch op ditzelfde ogenblik werd de trap waarop zij stond, zoo heftig over en weer geschud, dat zij achterover buitelde, en, het gezicht naar boven gekeerd, de trappen afgleed zonder steun te kunnen vatten. Haar uitzicht op dat oogenblik was afgrijselijk. Alles was bloed en vuile kalkstof. Waar zij lag bleef zij liggen.'

Stan beschrijft de algemene impact van de instortende huizen:

De lucht was verpest door een ongekenden stank die den adem scheen af te snijden. Langsheen de hoven dreef een dikke zwart-grijze mist die, traag voortrollend, geen moeite scheen te doen om op te klimmen en waartusschen lichte kalkwolken, grove lijnen aftekenden.

Stan Hodister en zijn vrouw werden in hun kelderruimte onder het puin bedolven. Op zijn hulpgeroep kon hijzelf snel worden gered door zijn zoon Marcel maar voor zijn vrouw duurde het ettelijke minuten langer voor zij kon worden vrijgemaakt. Lichamelijk herstelde ze nooit helemaal van de talrijke breuken en mentaal hield ze er een angstpsychose aan over. Door een weekblad werd in een huldeblijk zijn overlijden meegedeeld – en 's anderendaags in een krant rechtgezet:

Het ware teveel gezegd dat de heer Hodister springelevend is, maar de Dood heeft hem niet gewild.

(eigen foto)

Naar de Kempen

Na een korte tijd in Zoersel keerde het echtpaar in 1946 nog voor enkele maanden terug naar de Sint-Benedictusstraat, maar vestigde zich dan definitief in Wechelderzande.
Clothilde De Schrijver overleed in 1950; Stan op 19 juli 1954. Beide liggen begraven op Silsburg, met een grafsteen die nu bescherming geniet.

Avondstemming III

Als ik in mijn graf zal rusten,
In die sombre doodennis,
Wil dan vaak nog eens herlezen,
Wat van mij gebleven is;
Smekend vraag ik te gedenken
Al de kindren van mijn geest,
Want zij zijn mij even innig,
Even lief geweest.

Auteurs

Dirk Vermeiren (m.m.v. Chris Ceustermans)

Bronnen en bijkomende informatie

HODISTER, Stan. *De Gebroeders Van Raemdonck.* Temse: E. De Landtsheer, 1919, 32 p. (vermeld op > https://www.deslegte.com/de-gebroeders-van-raemdonck-2642736/)

HODISTER, Stan. *'Eenzaamheid '* en '*Droefgeestigheid'*. Twee gedichten gepubliceerd in *De Vlaamsche Gids ,* jg. 23, 1934-1935 (online: https://www.dbnl.org/tekst/_vla001193401_01/_vla001193401_01_0061.php)

HODISTER, Stan *Een tuiltje late bloemen.* 's Gravenhage: Zuid-Hollandsche Uitgeversmij., 1935, 48 p. Vermeld op > https://www.nederlandsepoezie.org/jl/1935/index.html#letterh

HODISTER, Const. *Eer Vlaanderen Vergaat ...,* In: V.O.S., Vlaams en Antimilitaristisch Weekblad, 17e jg., nr. 26, 7 juli 1935 (reproductie beschikbaar)

HODISTER, Stan, *Betteke Mommens – Een verhaal uit den heikant.* Temse: Ed. De Landtsheer 1940, 66 p. (bewaard in de Mortselse bibliotheek)

HODISTER, Stan, *Joppeke Pot.* Antwerpen: L. Opdebeeck, 1942, 168 p. (staat op een online boekenverkooplatform)

HODISTER, Stan. *Relaas van het bombardement op Mortsel.* 5 april 1943, 4 p. Typoscript bewaard in het Letterenhuis (tg:lhhs:20457) – uitvoerig geciteerd in SERRIEN, Pieter. *Tranen over Mortsel.* (zie p. 238, idem 2e uitgave; p. 158, 1e uitgave), Antwerpen: Standaard Uitgeverij/Davidsfonds, 3e uitgaven, 416 p., 2018 [EAN 978-90-5908-934-1]

HERMANS, Juul. Stan Hodister. Artikel in Jaarboek 1986, Mortselse Heemkundige Kring, 1986, p. 141-147. Gebezigd voor de citaten uit *Boekengids* (1935 en 1937).

NEEFS, Jef. Het graf van Stan Hodister op Silsburg beschermd (met foto). In: *Het Vrijterke*, nr 145, juli 2019, p. 10. Contactblad van de Heemkundige Kring Norbert De Vrijt, Lille (deelgemeente Wechelderzande) – (online: drive.google.com/file/d/1DjzSX80nBphUYaYCr8nZ-cp8NZTtosdO/view)

DILLEN, Rosette. Dichter Stan Hodister (1876-1954) – ook in Wechel roemloos vergeten. Jaarboek 2018, 36e jg.. Lille; Heemkundige Kring Norbert De Vrijter, p. 201-233. (online: https://drive.google.com/file/d/1pe8RQ1o-wJVQbbOqtHkjmjhAihBKLSZF/view)

Het archief van de auteur wordt beheerd door het Letterenhuis: (archiefpunt.be/archief/41BA-B740-3F49-1960-98AE12648AE9)

Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (online; geraadpleegd 24.09.2025); tekst van Marc SOMERS : encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/hodister-stan
Ibidem, tekst over Renaat De Rudder: encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/de-rudder-renaat

Artikel 'Gebroeders van Raemdonck' (online nl.wikipedia.org/wiki/Gebroeders_Van_Raemdonck

PEETERS, Nick. VOS. Een blik op het verleden, het heden en de toekomst. Antwerpen: VOS – Vlaamse Vredesvereniging vzw, 69 p., 2023. De evolutie van VOS (en de IJzerbedevaarten) na 1945 valt buiten het bestek van dit artikel over Stan Hodister.

Wikipedia: VOS- Vlaamse Vredesvereniging (geraadpleegd op 24.09.2025) nl.wikipedia.org/wiki/VOS_-_Vlaamse_Vredesvereniging

GASTMANS, B., Mortsels Stratenboek, Mortsel: Heemkundige kring, 540 p. en map met illustraties en kaarten, s.d. (2000); zie blz 307 over Liersesteenweg 86.

Sirkel Tien. Brochure, naar aanleiding van het tienjarig bestaan van de kunstrking. S.d (=1976), 100 p. Mortsel: Kunstkring Sirkel (privé-archief): vermelding Jules Bovée, kunstschilder.

Fotocredits – Typoscript

Letterenhuis: Archief Stan Hodister: buste door Floris De Cuijper (tg:lhsc:1052), typoscript (tg:lhhs:20457)

Biografische nota

Constant ‚Stan' Martin Mathildus Hodister, Antwerpen 23 december 1876 – Sint-Antonius-Brecht (thans gem. Zoersel), 19 juli 1954

Andere gedichten
V.O.S.-krant (scan, niet gedateerd)

Vlaanderen waakt

Vlaanderen waakt !
Het ure naakt
Dat God en Tijd u vragen zal
"Vlaandrens zonen, staat ge pal ?
"Vaak toch zwoert ge een heil'gen eed,
Zijt ge gereed?"

Hoort de zee weer stormend bruisen!
Blauwvoets klimmen steigrend op!
Hoort het gierend winden-ruisen
Huilen langs den duinentop!
Ziet de woeste Noordzee-baren,
Al wat lauw is wordt gewraakt!
Wie zal God en Tijd bedaren?
Vlaandren op want 't ure naakt!
Vlaandren waakt ...!

't Onrecht wordt ten plet gedrongen !
Ketens breken klinkend stuk !
Valsche bakens, schuin verwrongen,
Wijken bij den woesten druk !
't Eischend recht is kracht geworden !
Wie die nog de stormen staakt ?
Weg de banden die ons sjorden !
Vlaanderen op want 't ure naakt !
Vlaandren waakt ... !

Gedichten uit de jaren 1930

De Vlaamsche Gids, jg. 23 (1934-1935) publiceerde twee gedichten

Eenzaamheid

Hoe ver van me, - en toch zoo bij! -
dat ik niet eens uw beeld ontwaar,
hoewel ik denkend naast u zit
en zwijgend in uw oogen staar....

M'n blikken kijken star u aan
en zoeken in uw wezen iets....
maar ach!... wat zijn m'n wenschen dwaas:
van wat ik zoek ontwaar ik niets!

Och mocht die twijfel mij ontgaan,
die twijfel die me 't harte drukt....
.....

M'n ziel is kwijnend als een plant,
waarvan de bloemen zijn geplukt!....

Droefgeestigheid

Och waarom mag ik u niet zeggen
wat in m'n harte bitter schreit,
waarom op 's levens bodem dreggen
naar minzaamheid?

Ik voel het schoone van m'n leven
zoo iedren dag verloren gaan,
en niets van wat m'n ziel u geve
wilt ge verstaan!

O! droomen en illuzieresten,
zoo lang gekoesterd en gestreeld,
gij liet een wonde en niets ten leste
heeft ze geheeld....